

OSTRAVA

Rozbitý džbán / Císař Atlantidy

16. února 2023

Divadlo Antonína Dvořáka

Třetí největší město v České republice – Ostrava v Moravskoslezském kraji – chce po ústupu uhelného a železářského průmyslu nabídnout více kulturních programů. Světové operní hvězdy zde samozřejmě nevystupují, ale zajímavý program by přesto měl přilákat mezinárodní publikum. Například již teď slibuje uvedení všech oper Bedřicha Smetany v roce 2024 včetně zajímavých setkání s jeho operní tvorbou, která je mnohdy až příliš omezována pouze na *Prodanou nevěstu*. U příležitosti skladatelových 200. narozenin budou během deseti dnů v chronologickém pořadí uvedeny inscenace od *Braniborů v Čechách* až po *Čertovu stěnu*.

Po loňských *Zásnubách ve snu* Hanse Krásky došlo nyní v Divadle Antonína Dvořáka ke smysluplnému spojení posledních dvou jednoaktových oper Viktora Ullmanna. Poprvé v jednom večeru zazněl *Rozbitý džbán* z roku 1942, tedy ještě z doby před deportací židovského

skladatele do koncentračního tábora v Terezíně, a také opera *Císař Atlantidy* zkomponovaná v roce 1944 přímo v Terezíně. Tak se dostalo zadostiučnění rozmanitosti Ullmannova díla, které téměř přišlo nazmar v říjnu 1944 v Osvětimi: tu hudební komedie na motivy veselohry Heinricha von Kleista, tam dílo poznamenané válkou a odlidštěným světem nacistického režimu. Kontrast nemohl být výraznější. V poměrně krátké, celkem pětáctýřicetiminutové opeře *Rozbitý džbán*, jejíž světovou premiéru uvedlo v roce 1996 v rámci festivalu Dresdner Musikfestspiele Německé národní divadlo Výmar, Ullmann již v relativně dlouhé předehře podává expozici motivů díla v pozdně romantickém stylu. V libretu, jehož autorem je sám Ullmann, je chytře zjednodušeno třináct Kleistových výstupů a opatřeno vtipnými a parodickými hudebními obraty, přičemž v závěrečném

ansámblu se od Kleista distancuje vlastními verši. Jména hlavních postav vtipně využívá jako připomínku prvotního hříchu: „Adam a Eva a pořád dokola ta stejná hra. Na všechny hříchy jsou vždycky dva. Eva si utrhne jablko v ráji a Adam je z toho navěky v háji.“

Zcela jinak, ponuře a depresivně, se představuje poslední Ullmannovo dílo *Císař Atlantidy aneb Odepření smrti* s textem Petera Kiena, který byl rovněž deportován do Osvětimi, kde také zemřel. Smrt stávkuje a tím Císaře Overalla zbavuje moci. Nakonec ale stávku ukončí, protože se nepovažuje za nositele smrti, ale za vykupitele všeho utrpení. Císařova árie na rozloučenou zde zazněla ve verzi s pesimistickým proocvtvím o další válce. Jinak se tato verze, až na nepodstatné odchylky v pasážích Tlampače, držela té z živé nahrávky z mnichovského Prinzregententheateru z roku 2021 pod taktovkou Patricka Hahna. Bohužel byla obě díla

uvedena v českém překladu Jaromíra Nohavici, což však bylo pochopitelné z důvodu přístupnosti domácímu publiku.

Roccova režie a scénografie se vyznačovala minimalismem a jednoduchostí. Strohá soudní síň zaujala v první části večera, v druhé se pak počáteční scéna před zataženou oponou proměnila ve zpusťovaný svět protkaný závany mlhy. Kostýmní výtvarnice **Belinda Radulović** využila totožného obsazení v obou operách. Například Smrt oblékla do dlouhého černého kabátu vesnického soudce Adama a Císaře Overalla do pruhovaného šedého obleku soudního rady Waltera.

Z dobře připraveného obsazení vyčníval **Martin Gurbaľ** v roli Adama a Smrti. Se silným a hlubokým basem a výrazným projevem dokonale zvládl hlasově náročné party, zejména jako Smrt. **Boris Prýgl** kromě malé role soudního rady Waltera pak jako Císař pohybuující se na vozíku dokázal absurdní postavě, která je ve svém paláci izolována od všech a s okolním světem komunikuje pouze prostřednictvím Tlampače, dodat patřičné rysy se skrytým odkazem na současné dění. Jeho

basbaryton však zněl nevýrazně, tlumeně, s příliš napjatým přednesem a nejasnou artikulací. Podařilo se mu však přenést pochmurnou náladu do árie „A válka skončila“, nejdelšího uzavřeného celku v délce šesti minut, ještě než operu zakončil poklidný ansámbl „Přijď, smrti, přijď a vejdi v nás, ty nejvzácnější hoste“ hudební citací chorálu „Hrad přepevný jest Pán Bůh náš“.

Jorge Garza jako Písař Licht a nesmrtelný Harlekýn nabídl jasně zabarvený, jistě vedený a hbitý osobitý tenor, který potěšil i obratným použitím hlavového rejstříku. **Roman Vlkovič** propůjčil silný bas a výstižný výraz Vítu Tümpelovi i Tlampači, **Luciano Mastro** zpíval Ruprechta a Vojáka silným tenorem, **Markéta Kludová** svěžím, zářivým sopránem Evu a Vojačku Bubikopf, **Michaela Zajmi** zapůsobila mezzosopránem s výraznou hloubkou zejména jako Marthe Rull, ale i jako Bubeník.

O precizní a výstižné provedení se postaral někdejší hudební ředitel opery Národního divadla moravskoslezského **Jakub Klecker**. Inscenace, která je součástí projektu Musica non grata, bude uvedena i v Praze. Cyklus, který vznikl ve

spolupráci s německým velvyslanectvím, tak nabízí jedinečný průřez někdy zapomenutými díly, která v tomto období zkomponovali skladatelé pronásledovaní nacistickým režimem. Je srovnatelný s někdejšími nahrávkami „nežádoucí hudby“ vydavatelství Decca, které jsou dnes již většinou vyprodané.

W. Kutzschbach